

V ZAJETÍ FIGUR

☞ Rád bych maloval, jako kdybych kreslil, protože v kresbě cítím větší volnost, ☞ říká uprostřed svého zlíčovského ateliéru finalista Ceny Jindřicha Chalupického a držitel Ceny Národní galerie a skupiny ČEZ – NG 333 pro mladé umělce do třiatřiceti let JAKUB MATUŠKA alias Masker (36).

Text: Olga Myslivečková **Foto:** David Turecký

Táta pracoval v pivovaru, a když mě jako pětiletého hlídal, musel odejít do spilky zjistit, jak to tam kvasí. Dal mi zatím pivní tácek a ukázal mi, jak se do něj pinkne a pak se chytá. V hospodě, předtím, než jste úplně nalitý, ho párkrát chytíte. Po pár pokusech jsem ho taky chytil, táta se vrátil ze spilky a řekl: „No tak vidíš, kluku, to je trénink, a když budeš trénovat, dokážeš všechno, co budeš chtít! Pak mi ještě ukázal, jak se kreslí krychle. Dva čtverce, spojej se čárama. A já říkám, ty jo, úplně nadšenej, 3D iluze krychle, ten táta, to je božan, jak to dělá? Tehdy mi posvítil, dal mi návod, jak nakreslit celý svět a naplnit svoje vidění, ten prázdný prostor toho, býti umělcem,“ svěřil se Jakub Matuška v katalogu k výstavě „Rudý gentleman odchází po vodě a ďábel nosí pádla“, která proběhla v roce 2015 v pražské DSC Gallery.

Pouze podpis nestačil

Na pražském Černém Mostě by se po Jakubu Matuškově ještě nějaká opršelá stopa asi našla. Třeba jeho streetartový podpis Masker, který okupují úředníci, z nichž první otvírá klíčku s holubicí, další si mezi sebou předávají úplatky,

aby ten poslední holubici z klece vypustil.

Většina graffiti ze zdí časem zmizí, protože je přemalují jiní tvůrci, případně potetovaný objekt skončí v sutinách. Demolice postihla i legendární 5 Pointz, původně sklad v newyorském Queensu, na němž se vyřádili graffiti umělci z celého světa.

Mekku graffiti navštívil při studijním pobytu i Jakub Matuška, ale jemu se tamější graffiti zdálo příliš uhlazené. Našel si střechu garáže a celou její plochu pomaloval. Všichni, kteří jeli kolem garáží nadzemní dráhou, mohli z okna vlaku vidět, jak mrakodrapy nalétají do stojících letadel, žížala nese v ústech ptáka, květina čurá na člověka, ze slunce prší...

Prostě svět naruby, jiný, než si člověk představoval. Možná stejně naruby působí odškodné kolem šesti milionů dolarů, které vysoudili někteří tvůrci graffiti na majiteli legendárního 5 Pointzu kvůli demolici objektu.

Premiéru jako streetarter si Jakub Matuška odbyl už na základní škole v pražských Řepích, kdy se spolužákem z kurzu kreslení a se svolením paní učitelky pomalovali kus stěny. Paní učitelka tehdy asi netušila, že jim zhyde barva, kterou půjdou spotřebovat ještě někam na zeď vedle školy.

Maskerovi nikdy nestačilo zanechat po sobě pouze podpis, nezajímala ho jen písmena, ale představoval si svoje jméno jako postavu v nějaké hře, která se odehrává ve městě. „Kreslit charaktery mi vyhovovalo víc než písmena, snažil jsem se je dělat tak, aby v nich byla vepsaná figura, aby vypadaly víc jako postavy než jako design abecedy.“

Rozvoj internetu, jehož zásluhou už bylo snadné dát o sobě vědět, aniž by writer musel kvůli známosti vyhledávat frekventovaná místa, a zásah policie zavedly Maskera k opuštěným továrnám a stavbám. Nechtěl riskovat. I proto si vyzkoušel méně destruktivní metody, jakou bylo například vyřezávání charakterů z lepenky, které bylo snadné odstranit.

Jednou dvakrát do roka Maskera ještě nějaká oprýskaná zeď zláká, letos se to ovšem ještě žádně nepodařilo.

O vrcholné éře jeho streetartového účinkování se nechce malíř už moc bavit. Je mu vzdálený i stres, který zažíval, když byli tvůrci graffiti stíháni. Výpravy kvůli kresbám vnímal především jako cesty za objevy nových výtvarných postupů, dosahování větší expresivnosti maleb a osvojení si volné linky v kresbě. Podílel se i na vzniku první české knihy o graffiti *In Graffiti We Trust Martiny Overstreet*.

●● Když se při malování dokážu dvacet třicet minut soustředit na jedno místo, ruka najednou začne dělat to, co oko vidí. Čas se zastaví. ●●

Zastavený čas

„Hraju baseball, maluju obrazy a mám nějaký osobní život,“ prohlásil před časem. „Baseball jsem dlouho nehrál, protože jsem prodělal dvě operace kolene. První se totiž moc nepovedla. Rád bych se k němu vrátil, i když nevím, zda ještě budu hrát v nejvyšší soutěži.“

O to, že poté, co vystřídal více sportů, začal hrát zrovna baseball, se zasloužili rodiče. Zahlédli trénink baseballistů, asi se jim zalíbil, a tak poslali Jakuba na Kotlářku k Petru Aubrechtovi, který založil tamější baseballový klub. Nadšeně souhlasil, protože začátkem 90. let měl pro něho baseball punc něčeho amerického a undergroundového, i když na něm nic undergroundového nebylo.

„Je to fantastický sport, který vyžaduje maximální koncentraci a uvolnění zároveň. Musíte mít nějakou sílu a cit pro svoje tělo a stále ty základní dovednosti drilovat. Je to trochu jako golfový švih spojený s během a s házením. Hlavně pro nadhazovače. V tréninku jsem byl docela dobrý, při některých zápasech jsem ale trpěl trémou. Když mi to však šlo, dostal jsem se najednou do momentu, kdy míček ve vzduchu plaval a doplachtil na místo, kam jsem chtěl, aby dolétl; ten okamžik mě zcela pohltil. Je to podobné jako s malováním, kdy se po nějakém snažení a vymýšlení dostanu do stavu, kdy se začne dařit. Když se při malování dokážu soustředit na dvacet třicet minut na jedno místo, ruka najednou začne dělat to, co oko vidí. Čas se zastaví. A do toho zastaveného času se promítne vše, co se člověku odehrává v hlavě, zážitky z minulosti, momentální nálada... a můžu si s tím pohrát a v koncentrované podobě to dostat na plátno.“

Pokud jde o osobní život, Jakub má několikaměsíční holčičku, která už když byla na cestě, zjemňovala bezděky jeho kresby a obrazy. „To vědomí člověka pěkne pěruje,“ přiznává Jakub.

NG 333

Jakub už na Akademii výtvarných umění věděl, že je pro něho důležité, aby mohl

malovat, a nemusel se přitom živit něčím jiným, co nesouvisí s uměním. Byl přesvědčený, že návrat k tvorbě by byl pro něho těžký. „Měl jsem před koncem školy ještě pořad na rýži, tak jsem se nechal zaměstnat.“

A měl také trochu štěstí. Prodal pár obrazů, všimlo si ho několik galeristů, dostal se do finále Ceny Jindřicha Chalupického, a hlavně mu byla udělena Cena Národní galerie a skupiny ČEZ – NG 333 pro mladé umělce do třiatřiceti let. Těch 333 tisíc mu umožnilo strávit rok v Londýně, kam vzal i svůj první prodaný obraz. Namaloval ho na sololit kamarádovi Jaroslavu Krampolovi, který tehdy z Prahy přesídlil do Londýna, kde vede Red Gallery, a chtěl, aby mu jej Jakub přivezl. Je na něm člověk, který sedí v křesle, v ruce drží hrnek s kávou – nebo možná s čajem – a dívá se na televizi, z níž vykukují dvě pistole.

V roce 2008, rok po návratu z Londýna, odjel Jakub do New Yorku. „V A.M.180 Gallery, kterou začali provozovat sami umělci – Štěpán Bolf a sourozenci Anežka a Jakub Hoškovi –, jsem mohl vystavovat. Pozval jsem na vernisáž asi deset lidí, o nichž jsem věděl, že znají moji práci a líbí se jim. Potěšilo mě, že každý si zamluvil jeden obraz, a já věděl, že do toho New Yorku mohu odjet.“

Zda se zážitky z obou pobytů v zahraničí promítnou i do tvorby, Jakub zatím netuší. Zjistil však, vzhledem k velikosti obou měst, že umění je tam mnohem košatější a tvůrci se zdržují ve své komunitě. Žijí paralelní životy, aniž by se konceptualista potkal s někým, kdo se například věnuje ilustraci. Nejen v životě, ale i na výstavě.

Pořadník

Jakuba Matušku nyní výhradně zastupuje pražská DSC Gallery. Galeristka Olga Trčková si ho vyhlédla již na akademii. Uspořádala mu výstavu ještě dřív, než získal Cenu NG 333.

Galeristka brzy začala hledat v zahraničí partnerskou galerii, která se zaměřuje na tvorbu mladých umělců,

a Matuškovy obrazy by jí konvenovaly. Pařížská Galerie Dukan, která má pobočku v Lipsku, uspořádala Jakubovi výstavu. Majitel galerie Sam Dukan představil Matušku také na prestižním veletrhu současného umění v Basileji.

Olga Trčková ráda říká, že na Matuškovy obrazy se dělá pořadník. Překvapilo mě to, neboť z minulosti jsem znala jen pořadníky na škodovky, pračky a sedací soupravy. Vysvětlení je jednoduché: Jakub namaluje kolem dvanácti patnácti obrazů za rok, které představí na výstavě. Kdo má o jeho obraz zájem, často navštíví Jakubův ateliér ještě před výstavou, kdy obrazy nejsou domalovány, a některý si zamluví. Sběratelé jsou také ochotni zjet si pro obraz i na výstavu do Lipska a tam si jej koupit.

Ptám se Jakuba, kde ještě by se mu líbilo vystavovat. Prý ve velké galerii, protože by v ní mohl vystavit několikametrové obrazy, do nichž by dostal víc prostředí, více dějů, více napětí i atmosféry. „To by mě bavilo a dělal bych na jedné výstavě třeba tři roky.“ Utvrdila ho v tom mimo jiné retrospektivní výstava britského malíře Davida Hockneye v pařížském Centre Pompidou, na niž se zajel na podzim loňského roku podívat. „Uděláte jednu figuru v životní velikosti, ale když chcete udělat dvě tři v nějakém prostředí, v nějaké interakci, a do toho vložit, co se jim honí hlavou, tak se to na plátno sto padesát na dvě stě centimetrů nevejde, to by chtělo alespoň tři metry na dva a půl nebo ještě větší.“

Malíř připouští, že obraz, který je větší než dva metry, se soukromníkovi těžko prodává. „Sběratelé by museli mít depozitář, nějaký sklad – a takových je u nás pomálu.“

Samozřejmě že by jednou chtěl svoje plátno vidět v některé z významných galerií. „Je to takový běh, o němž člověk netuší, jak je dlouhý a zda někdy dobehne do cíle, ale stále musí běžet.“

Na vlastní nebezpečí

V prvních cyklech pláten se malíř vymezoval vůči svému okolí, řešil vztaho-





•• Člověk vlastně dělá stále to stejné, pouze se posouvá v čase,
a proto to stejné nikdy není. ••

vě věci, jak spolu lidé, v Jakobově slovníku figury, komunikují, co si asi myslí, co mezi nimi zůstává nevyřčené, co ani neumí říct. V jakém rozpoložení se nacházejí třeba cestující v tramvaji, „jaký je jejich vnitřní svět schovaný za vnímatelným obličejem. A také by obraz mohl prozrazovat, že v lidském těle přebývá nějaká dušička,“ okomentoval obraz *Tram 3* Jakob.

Později obrazy zahušoval mnoha rovinami, mnoha ději, úhly pohledu, které do sebe vstupovaly. S obrazem *Porn Bloopers*, apokalypsou města, zvířat a lidí, plátnem o rozměrech 4x5 metrů – pro malíře dostatečně lákavá plocha – vyhrál Cenu NG 333. Porota na něm ocenila, že se „neklaskickými prostředky podařilo vytvořit klasický obraz“. Vyzdvihla autorův svobodný a monumentální malířský projev, „výrazný změtí významů a velkorysým spojením umělecké tradice se zkušeností street artu“.

Kurátor Karel Srp tehdy o jeho obrazech napsal: „Pokud by byla možnost vstupit do jeho obrazů, stát se jedním z jejich obyvatel, tak by ho měla varovat značka: Na vlastní nebezpečí!“ – „Naštěstí do nich nikdo nevstoupí,“ směje se Jakob. Připouští, že „možná pichlavé byly, protože jak píše Platón, když je duše podrážděná, tak se její a vystupuje z těla. Když jsem se například rozcházel s dívkou, namaloval jsem růži s rukou poseitou trny“.

Pozorovatel

V dalším cyklu maleb překračuje autor hranice svého okolí, ať už v geografickém, nebo myšlenkovém slova smyslu. Svůj obraz *Slow and Deep* například doprovodil slovy: „Noc, vesmír, koukání na světlo, přemejšlení o tom, jestli to celé není iluze, matrix a jestli se musíme tak vázat na starosti, který nám připadají tak důležitý. O tom a o tom, jak jsem viděl kouli světla, je tenhle obraz.“

V těchto dnech vznikají plátna pro další výstavu v DSC Gallery, která bude v létě. Zdá se, že se v nich malíř vrací „ze světa domů“. Vyhledává okamžičky,

kdy se všechny poznatky a zážitky v člověku rozpustí, mizí a zůstává jenom světlo. Stává se nezávislým pozorovatelem ve smyslu učení jógy, kdy nesmrtelné Já není součástí objektivního či subjektivního světa. A právě vztah mezi světem z nadhledu a tím „reálným“ ho teď zajímá. „Člověk vlastně dělá stále to stejné, pouze se posouvá v čase, a proto to stejné nikdy není. Ten kruh, v němž se člověk pohybuje, se odehrává ve spirále.“

Nezbytná figura

„Na malování mě zajímá, jak přenést malou skicu, která je zajímavá a dost přesná, do větších rozměrů, aby po cestě nepoztrácela atmosféru.“ Má notes plný malých kreseb, které čekají, že se jednou – ale možná také nikdy – přenesou na plátno.

Figura je pro Jakuba zásadní. „Nikdy jsem neuměl vymyslet úplně abstraktní věc, mám rád obrazy, v nichž jsou nějaké postavy nebo věci. Čímž netvrdím, že se mi nelíbí třeba Pollockovy obrazy. Možná je to pozůstatek z doby, kdy jsem chodil na hodiny kreslení, kde jsme figury malovali stále dokola. Potřebuji je.“

Když se figuru učil malovat na ulici, byl schopen ji namalovat pouze v nadživotní velikosti, postupem času její měřítko zmenšoval. Namalovat malinkou postavu v kresbě lze snadno, ale na plátně je lepší, když může být větší – nejen kvůli umělcovu volnějším vyjádření, ale i použití tenké linky. „Snažím se v malbě dostat co nejlíže kresbě. Není to jednoduché. Části trupu nebo obličeje mi trvají třeba i týden. Plochy vylepuji, stínuji, vše mi trvá celkem dlouho. Kombinuji plochy položené akrylem a štětce, ale také stínované airbrushem a sprejem. Na kontury stále víc používám například akrylové fixy, které vyvinuly firmy zabývající se výrobou barev pro graffiti, nebo linkovací štětce. Před deseti lety třeba takové bílé tenké fixy, které by kryly, neexistovaly, tedy alespoň ne u nás.“

Skici si přenáší do počítače a zkouší v něm barvy, které může libovolně mě-

nit. Pohrává si často i s některými tvary, které si na počítači lehce zvětší, může věci změnit nebo je přemístit, případně do skici ještě něco vložit. „Když jedu z ateliéru domů, často si na telefonu nebo na počítači kresby prohlížím a někdy objevím detail, který je sám o sobě obrazem.“

Obrazovka počítače svítí, proto občas tablet naservíruje malíři i záludnost. Černé linky zešediví, jsou jakoby průhledné, na plátně jsou tvrdé a zůstávají černé. „Musel jsem je udělat znovu. Barvu naředit, aby i na plátně působily lehce průsvitně jako na té obrazovce. To, co jsem na počítači měl za minutu, jsem na obraze dělal tři dny.“

Krásná planeta

Jakub Matuška jednou dvakrát do roka opustí svoje obrazy a zabrousí do architektury. Jeho ateliéroví sousedé, architekti z Ateliéru PH5, ho přizvali ke spolupráci na interiéru pražské restaurace Field a v New Yorku na restauraci Hospoda.

Za stropní malbou v knihovně zámku v Třebešicích u Kutné Hory stojí výtvarník a Matuškův pedagog z AVU Vladimír Skrepl. Když Jakob nevěděl, kde bude v New Yorku bydlet, poradil mu, ať se zkusí obrátit na majitele zámku a současně galerie Futura, kteří mají v New Yorku byt a dávají jej k dispozici mladým umělcům. Vyšlo to a *Planetou plnou krásy a šťastných lidí* zaplatil Jakob za pobyt. „V určité části lidí přijdou ke stroji a musí se rozhodnout, zda si vyberou ano, nebo ne. Když projdou tím rozhodnutím, ztratí povědomí o tom, co si vybrali, a protože neexistuje jiná možnost než ta, co si zvolili, jsou šťastní.“

Vybrali byste si pivo, nebo víno? ptám se na závěr. Teď mi hodně chutná matušovská desítka, je to lehcí pivo, říká.

Pivo značky Matuška se vaří v rodinném pivovaru v Broumech na Berounsku, který vede jeho mladší bratr Adam. „Na jeho vybudování jsem se sice nepodílel, ale každá lahev má etiketu, kterou jsem navrhl.“